

УДК 94:378.6:618.2(447-25)“1944/1949”

А. В. Балицька

ВІДНОВЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КИЇВСЬКОЇ ФЕЛЬДШЕРСЬКО- АКУШЕРСЬКОЇ ШКОЛИ ПІСЛЯ ЗВІЛЬНЕННЯ СТОЛИЦІ ВІД НІМЕЦЬКИХ ОКУПАНТІВ ТА У ПЕРШІ РОКИ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ (1944–1949 рр.)

У статті розглянуто діяльність Київської фельдшерсько-акушерської школи протягом 1944 - 1949 років, після звільнення Києва від гітлерівських окупантів та у перші повоєнні роки. Показано і проаналізовано проблеми життя і побуту, умови праці та навчання викладачів та студентів закладу.
Ключові слова: фельдшерсько-акушерська школа, навчання, викладач, студент.

Київська фельдшерсько-акушерська школа – найдавніший середній медичний заклад України, заснований ще у 1842 році. Та, на жаль, історія його діяльності майже не привертала увагу істориків і на сьогодні є практично не дослідженою. Через брак праць які б висвітлювали роботу школи, згадки про неї можна відшукати тільки у загальних та енциклопедичних виданнях з історії Києва “Історія Києва” [1, с. 345], “Київ. Енциклопедичний довідник” [2, с. 374], “Памятные историко-медицинские места города Киева” [3, с. 12], або у фахових виданнях радянської доби, таких як журнал “Фельдшер и акушерка” [4; 5; 6], матеріали яких лише констатують факт її існування на теренах міста або дуже стисло, подають перелік найважливіших подій з історії закладу. Натомість опрацювання нечисельних архівних документів надають змогу більш детально ознайомитися з діяльністю цієї медичної навчальної установи [7-26]. Тож, метою даного дослідження стало вивчення роботи Київської фельдшерсько-акушерської школи протягом перших п'яти років після звільнення столиці України.

6 листопада 1943 року Київ було звільнено від гітлерівських окупантів. Місто, переживши жахіття війни та окупації, потроху починало налагоджувати мирне життя та відновлювати господарство. Одним з важливих завдань, що постали перед урядом УРСР, стало відновлення вищих та середніх навчальних закладів республіки. Особливо це стосувалося медичних. На той момент країна ще перебувала у стані війни, їй катастрофічно не вистачало кваліфікованих медиків для забезпечення потреб Червоної армії та мережі евакошпиталів. Однак, досвідчених лікарів та середніх медичних працівників не вистачало не тільки на фронтах, а й в тилу, де на визволених територіях медичний стан обслуговування населення був вкрай незадовільним.

У жовтні 1943 року, в Харкові, Управління медичних навчальних закладів (УМНЗ) Міністерства освіти розпочало свою роботу по відновленню всіх вищих і середніх медичних шкіл республіки. У січні 1944 року воно було переведено до Києва. На момент відновлення роботи в Управлінні працювало лише 2 співробітники (у Києві штат було розширено до 5 осіб), з яких один відповідав за відкриття вищих медичних закладів, другий – середніх. Відновлення мережі середніх медичних закладів на території УРСР, згідно з розробленим планом, проходило у три етапи: у першу чергу мали розпочати свою роботу середні медшколи у 8 визволених областях Лівобережної України; у другу – в 13 областях Правобережної України та в Києві; в третю – в чотирьох областях Західної України, за єдиною державною системою підготовки середніх медичних працівників* [32, арк. 20; 34, с. 163].

У 1942 році, наказом Наркомздоров'я СРСР від 23 червня за № 329 “Про підготовку й удосконалення середніх медичних кадрів”, на всій території СРСР змінювалися всі типи середніх медичних навчальних закладів, терміни навчання в них та вводилися нові навчальні програми. У фельдшерських, фельдшерсько-акушерських та фармацевтичних школах передбачався трирічний строк навчання, школах медсестер, медлаборантів та зуботехніків, відповідно, дворічний. Згідно з наказом підвищувалися вимоги до тих, хто вступав у середні медзаклади. На навчання приймали осіб які мали загальноосвітню підготовку в обсязі не нижче 7 класів [6, с. 40].

20 лютого 1944 року Київська фельдшерсько-акушерська школа відновила свою діяльність при наявності 319 студентів і 37 викладачів [6, с. 41; 25, арк. 28]. На той момент вона підпорядковувалася Київському Обласному відділу охорони здоров'я та Наркомздоров'я УРСР (з березня 1946 р. – міському відділу охорони здоров'я виконавчого комітету Київської міської ради депутатів трудящих) [7, арк. 2]. Основним завданням школи була підготовка медичних спеціалістів на базі неповної та середньої освіти, які навчалися на трьох факультетах: фельдшерському, фельдшерсько-акушерському та медичних лаборантів.

З 1907 року школа розміщувалася у будівлі по вулиці Мельникова (Дорогожицькій) 50, де, власне, функціонувала до початку війни та часткової евакуації її на схід країни [3, с. 12]. У роки окупації ФАШ працювала в місті з жовтня 1941 р. по липень 1942 р. Вона займала цілий комплекс споруд по вулиці Мельникова – №50, №53, №54, №59, де містилися гуртожиток для студентів на 350 осіб, їдальня, помешкання для співробітників, амбулаторія, аптека і кілька майстерень разом з присадибними ділянками, городом і садами – фруктовим та декоративним [22, арк. 32; 23, арк. 51]. Втім, після звільнення столиці, відновивши свою роботу у лютому 1944, школа отримала у власність тільки будинок на Мельникова №50, який був головним і єдиним корпусом закладу. Будівлі на Мельникова №53 займало Облземуправління, а на Мельникова №54 – дитячий будинок [15, арк. 23].

Навчальний корпус закладу являв собою триповерхову споруду і включав 21 кімнату, які поділялись на класні аудиторії, фізкультурний зал, червоний куток, а також допоміжні приміщення (кабінет директора, бухгалтерія тощо). Після вигнання німецьких військ будівля школи перебувала у напівзруйнованому стані: як і по всьому місту, з ладу була введена система комунальних служб (електро- та водопостачання, каналізація); не працювали телефони та радіовузли; вікна стояли без скла і були наполовину забиті дошками; всі навчальні кабінети були повністю пограбовані; меблів, навчальних посібників та підручників не було взагалі [11, арк. 1-4]. Шкільне майно, яке було вивезене під час евакуації, закладу не повернули. З лютого по вересень 1944 року школа працювала у надскладних умовах. Постанова Уряду республіки від 19 вересня 1944 року за №1239 "Про відновлення роботи середніх медичних шкіл", що була спрямована на розв'язання першочергових завдань, які стояли перед керівниками медзакладів, і в якій, зокрема, зазначалося "...повернути середнім медичним школам навчальні приміщення і гуртожитки...", "...забезпечити їх паливом на зимовий період, а також необхідним інвентарем та матеріалами для ремонту приміщень...", виконана не була [24, арк. 113].

Фінансування закладу у 1944 році було незначним, з бюджету надійшло лише 663.000 руб., а загальна сума внесена студентами за навчання (воно було платним – 150 руб. на рік)* була недостатньою для розв'язання нагальних потреб. Проте, викладачам, студентам і допоміжному персоналу школи все ж вдалося привести до ладу деякі класні кімнати та розпочати навчання. Через брак більш-менш придатних для занять аудиторій (третій поверх корпусу зовсім не використовувався) навчання проводилося у дві зміни у холодних, неопалюваних приміщеннях [10, арк. 1-2; 28, с. 192].

У період літніх канікул (з 15.06 по 31.09.1944р.) силами все тих же викладачів і студентів, школу було частково відремонтовано: обладнано декілька кабінетів (фізики, хімії, анатомії, біології), закуплено наочні посібники, змайстровано примітивні меблі (столи, стільці, лавки, кілька шаф, класні дошки).

Протягом нового 1944-1945 навчального року у школі вже навчалось 509 студентів, а число викладачів збільшилося до 46. Всі вони були забезпечені стипендією, а 208 чоловік звільнені від сплати за навчання. Щодо викладацького складу, то, як на момент відкриття школи, так і у наступному 1944-1945 навчальному році, він був недоукомплектованим [25, арк. 26]. Вакантними залишалися ставки з медичних (фізіологія, анатомія, мікробіологія, гігієна) та клінічних (акушерство, інфекційні хвороби) дисциплін. Майже всі викладачі, крім викладачів фізкультури та військової підготовки, мали вищу освіту і стаж роботи понад десять років [11, арк. 2]. Учнівський склад школи був дуже неоднорідним, як за віком, так і за підготовкою. На навчання приймалися не тільки молоді люди з 7-річною середньою освітою, а й ті, хто закінчив 8, 9 і 10 класів середньої школи, а також I курс інших технікумів [15, арк. 6]. Були серед студентів і комісовані фронтовики. Рівень підготовки учнів був дуже низьким. Більшість студентів писали малограмотно, а деякі з них зовсім не знали української мови, мали проблеми з математикою і фізикою. Тому викладачі були змушені організувати додаткові заняття для учнів, що відставали, особливо для тих, хто не знав української мови [11, арк. 6]. Організація навчального процесу у школі, на той момент, залежала від стабільності розкладу, а також якості занять. Це було викликано цілою низкою причин: студентів дуже активно залучали до суспільних робіт, вони брали участь у відбудові Хрещатика, заготовляли і вантажили дрова, копали картоплю, працювали на військовому заводі та доглядали у шпиталях поранених. Як зазначалося у щорічному звіті про роботу школи, із 132 навчальних днів, 20 з яких студенти витратили на збиральну компанію і на лісозаготівлю та 14 працювали на заводі. Постійні перебої зі світлом уповільнювали навчальний процес у ранкові та вечірні години. Через відсутність палива учбова частина була змушена скоротити кожну пару лекцій з 1 год 30 хв до 1 год, особливо у холодний період, оскільки ні студенти, ні викладачі не витримували повного робочого навантаження в неопалюваних приміщеннях [11, арк. 4, 10; 25, арк. 25; 29, с. 13].

У 1944-1945 навчальному році надходження з бюджету на потреби школи збільшилися майже вдвічі, у порівнянні з попереднім роком (1.241.500 руб.), однак брак коштів відчувався дуже гостро [14, арк. 2]. Аудиторій, підручників і наочних посібників не вистачало. У кабінеті анатомії був тільки один скелет на шість груп I курсу. Не вистачало обладнання (мікроскопів було всього два, тоді як до війни – сорок; майже не було лабораторного посуду). Особливо бракувало підручників: з деяких дисциплін на п'ять учнів був всього один підручник, а з таких предметів як фармакологія, мікробіологія, латинська мова їх взагалі не було. Зошити та папір для конспектів студенти купували за свої кошти на базарі [13, арк. 1]. І хоча на початку нового 1944-1945 навчального року у школі було організовано бібліотеку, в якій розміщувався і читальний зал, книжковий фонд бібліотеки складав лише 386 екземплярів, 284 з яких були старі підручники (частково зібрані серед студентів, а частково – придбані через книгокультторг) – це проблему не вирішувало [13, арк. 1; 25, арк. 25].

Гостро стояло питання з базами для практичних занять. Ще у листопаді 1941 року, УМНЗ Наркомздоров'я СРСР було затверджене положення "Про навчальну практику учнів середніх медичних шкіл", згідно з яким теоретичні знання одержані в середній медшколі повинні бути закріплені практичними навичками у лікувально-профілактичних закладах. Практичним заняттям, в навчальних планах, належало відводити на рік від 40% до 65% навчального часу, тобто кожного дня не менше 3 академічних годин [4, с. 47]. Проте, реально організувати повноцінні навчально-медичні бази було вкрай складно, через брак коштів й неповне відновлення діяльності лікувальних установ міста.

Базами для практики студентів стали ОХМАДИТ, Обласна і Жовтнева лікарні міста, де проводили практику з педіатрії, хірургії, терапії, акушерству та неврології, ЛОР-інститут, Венерологічний інститут та Інститут Офтальмології (очні-, лор-, шкірно-венерологічні хвороби), а також Миська санітарно-бактеріологічна лабораторія (практика з інфекційних хвороб), Дезінфекційна станція на вул. Дегтярівській (з гігієни). Практику з інших дисциплін, як то мікробіології, було організовано у приміщенні школи. Студенти I та II

курсів проходили практику у лікарнях Києва, а студенти III курсу, через брак медичних баз, – у Смілі, Черкасах, Боярці [11, арк.7; 25, арк.27].

Ще один вагомий фактор, що негативно впливав на процес навчання – незадовільні матеріально-побутові умови викладачів та студентської молоді. На момент відкриття школа не мала підсобного господарства, їдальні й гуртожитку для студентів. Житлова проблема в столиці була надзвичайно складною. Через значні руйнування житлового фонду, більш ніж 20%, і величезний приплив людей (так, наприклад, за один місяць 1944 року, у місто прибуло 12 тис. чоловік, не враховуючи військових), гостро відчувався дефіцит житла. Для вирішення цього питання та регуляції чисельності міського населення у Києві вводився паспортний режим – інститут прописки та тимчасове обмеження в'їзду до міста. Дозвіл або право на проживання видавала Комісія по регуляції в'їзду. Усі мешканці Києва отримували паспорти різних категорій: безстрокові, п'ятирічні або тимчасові [30, с. 22-24; 24, арк. 30-32; 31, с. 127].

Керівництво школи, зважаючи на складність проблеми, було змушене виділяти під житло непридатні будівлі. Восени 1944 року у дворі школи, під гуртожиток, було прилаштоване технічне приміщення розміром 200 кв. м, в якому мешкали 25 студентів. Воно було тісним та непристосованим для проживання. Окрім залізних ліжок з матрацами інших меблів там не було. Наприкінці 1945 року, для найбільш нужденних (дітей-сиріт, батьки яких загинули на фронтах війни; колишніх вихованців дитячих будинків – круглих сиріт; дітей пенсіонерів-інвалідів; інвалідів війни) додатково були виділені дві кімнати у приміщенні навчального корпусу. Одна з них була обладнана в аудиторії, в якій мешкали 27 дівчат, друга – колишня роздягальня – стала домішкою для 14 хлопців [15, арк. 23]. Решта ж іногородніх юнаків та дівчат змушені були наймати житло у місцевого населення за власний кошт. Вартість такого “кутка” у центрі Києва становила від 150 до 200 руб., на його околицях – від 50 до 75 руб. щомісяця. Проте, для переважної частини студентів, враховуючи розмір стипендії, 80-140 руб., винаймати житло навіть у передмісті було за дорого [32, с. 214-215; 4, с. 45]. Студентам-пільговикам, які не отримали місце у гуртожитку, держава надавала дотацію 50 руб. на сплату орендованого житла, але бюджет школи був настільки мізерний, що надану допомогу отримували тільки 150 учнів [26, арк. 99; 12, арк. 23]. Для більшості студентів, які мешкали за містом і змушені були їздити на заняття з Фастова, Боярки, Святошино, Дарниці, відсутність житла у Києві і, відповідно, проблеми з отриманням прописки, стали серйозною перешкодою, що впливала не тільки на успішність, а й на можливість продовжувати навчання. Деякі з них вимушені були залишити школу.

Відразу після визволення, у Києві, як і на всій території СРСР, було запроваджено карткову систему для забезпечення населення продовольчими та промисловими товарами [30, с. 39]. Харчування студентів здійснювалося за допомогою таких карток. Їх поділяли на чотири умовні категорії, серед яких до першої належали робітники та прирівняні до них. Саме до першої категорії були віднесені студенти вищих та середніх навчальних закладів республіки. Денна норма хліба для них становила 500 г. Педагогам видавалися картки другої категорії, як і службовцям та прирівняним до них. За ними вони могли щодня отримувати 600 г хліба і щомісяця, на одну особу, 180 г м'яса, по 400 г жиру та цукру і 1 кг 200 г макаронних виробів та круп [30, с. 39, 42, 47; 33, с. 186-188]. Загалом, запровадження карткової системи не стало панацеєю, населення міста відчувало велику потребу у продовольчих товарах. Не вистачало цукру, солі, яєць, рослинного масла, по хліб стояли величезні черги. Харчові продукти, які можна було придбати без карток, у комерційних магазинах та на базарах, через високі ціни, були майже недосяжними для студентів та педагогів, враховуючи розмір стипендій та посадових окладів. Середня зарплата викладачів школи становила 675 руб. щомісяця [15, арк. 29, таб. 2; 33, с. 188-189]. За таких умов більшість студентів, які жили на одну стипендію, практично голодували.

Керівництво закладу намагалося вживати певні заходи, аби хоч якось покращити їх харчування. У січні 1944 року у столиці були введені, так звані, місячні “обідні картки” [30, с. 40]. Вони надавали змогу, зокрема, викладачам і певній частині учнів фельдшерської школи, раз на день харчуватися в організованій при закладі, у листопаді 1944 року, невеликій їдальні. Проте, через брак коштів, відсутності підсобного господарства та недостатній кількості обладнання (особливо столів, стільців, посуду), вона була розрахована тільки на 300 осіб. Решта студентів, близько 100 осіб, за договором, по продуктових картках обідали у їдальні середньої школи №61, або були прикріплені до міських їдалень, харчовий раціон яких через низьку якість та незначну кількість продуктів був малопоживним [25, арк. 25; 11, арк. 11; 32, с. 220]. Для підтримки найменш забезпечених студентів, раз у квартал, районний відділ торгівлі організував одноразову допомогу. Вони отримували по 2 кг крупи та борошна на одну особу [15, арк. 24].

Весною 1945 року при школі було організовано підсобне господарство (30 га землі, невелика свиноферма та птахоферма), внаслідок чого вже у 1945-1946 навчальному році значно покращився раціон шкільної їдальні. Відкрився буфет, де учні могли снідати за досить невеликі гроші (4-5 руб.) [15, арк. 23].

Втім, якщо харчові продукти в мінімальній кількості, часто з перебоями, можна було отримати за продовольчими картками, то забезпечення промисловими товарами, на які також були введені картки, було вкрай незадовільним. Більшість викладачів, не маючи змоги пристойно одягатися через неможливість отоварювати промислові картки, були вимушені купувати одяг, взуття, предмети першої необхідності на базарах, за спекулятивними цінами. Черевики коштували 300 руб., чоловічий костюм 1000-1200 руб. Студенти, які жили тільки на стипендію були позбавлені й цієї можливості. З огляду на ситуацію, учням школи видавали талони на ремонт одягу та взуття [15, арк. 23; 32, с. 222-223].

У наступні 1946 – 1948 роки істотних змін у житті закладу майже не відбулося, для викладачів та студентів вони були таким ж важкими, як і попередні. Матеріально-побутові проблеми протягом цих років вирішені не були. Так, наприклад, у 1947 році 63 учні вимушені були шукати собі інше житло через те, що аудиторії, роздягальню і флігель, виділені адміністрацією під гуртожиток, школа була вимушена використовувати для

навчальних цілей [15, арк. 23]. Скасована владою у 1947 році карткова система теж не принесла покращення, через виниклий на Україні черговий голод. Однак, попри побутові негаразди, позитивні зрушення в діяльності КФАШ все ж таки відбувалися. Кожен післявоєнний рік потроху збільшувався фінансування школи: 1946 р. – 1.733.600 руб., 1948 р. – 2.190.300 руб. [12, арк. 2; 20, арк. 7]. Зростала кількість студентів. У 1946-1947 навчальному році у школі їх навчалося 875. Викладацький склад був повністю укомплектований [15, арк. 1]. Щорічно, починаючи з 1946 року, у школі відбувалося по два випуски на рік. У лютому 1946 разом було випущено 123 фельдшерів та фельдшерів-акушерів, а у липні – ще 44 медичних лаборантів. За направленням МОЗ, всі випускники закладу були забезпечені роботою, переважно в областях Західної України [15, арк. 5; 13, арк. 3]. На початку 1947 року за наказом Міністерства Охорони Здоров'я УРСР у школі було організовано ще одне відділення – санітарно-фельдшерське [17, арк. 4].

Впродовж 1947-1948 навчального року у школі було проведено капітальний ремонт: будівлю головного корпусу було повністю відновлено, відремонтовано їдальню, гардероб, полагоджено все шкільне обладнання. Для виконання цих робіт було асигновано 125 тис. руб. [17, арк. 1]. Школа на весь навчальний рік була повністю забезпечена паливом і студенти, вперше після визволення Києва, могли сидіти на заняттях без верхнього одягу. Потроху школа закуповувала новий інвентар та навчальні посібники, у 1948 р. їх придбали на суму 38250 руб.. Поповнювалися бібліотечні фонди. Того ж року бібліотека нараховувала 7205 книжок, з яких 4506 були підручники на суму 41318 руб. [17, арк. 2].

Вагома роль у навчальному процесі відводилася політико-ідеологічному та культурному вихованню молоді. Як зазначалося у річному звіті КФАШ за 1946-1947 рр. "...в основу політико-виховної роботи школи було покладено завдання виховати юнаків та дівчат в комуністичному дусі, відданих патріотів своєї Батьківщини...". З перших днів після відкриття, у школі було організовано політшколу, проводились щоденні політінформації, теоретичні конференції з історії партії для підвищення ідейно-політичного рівня викладачів. Велика увага приділялася і студентському дозвіллю. У закладі організовувалися культурно-масові заходи для молоді: культпоходи у театри і кіно, танцювальні та літературні вечори, різноманітні конкурси. Викладачі й учні організували роботу хорového, музичного, літературного, історичного, психо-терапевтичного, фізичного та стрілецького гуртків, діяли спортивні секції (гімнастична, волейбольна та легкоатлетична) [11, арк. 9; 13, арк. 18; 15, арк. 12, 18].

У 1948-1949 навчальному році кількість абітурієнтів було зменшено. У школі навчалося 614 студентів, а згідно з новою постановою про порядок виплати стипендії, зменшилося і число стипендіатів до 345 осіб. Того ж року, згідно з наказом міністра охорони здоров'я УРСР, школа почала поступовий перехід викладання з російської на українську мову [20, арк. 7; 21, арк. 2; 19, арк. 10].

Отже, підсумовуючи розгляд даного питання, хотілося б зазначити, що перші п'ять років після звільнення столиці стали для Київської фельдшерсько-акушерської школи чи не найтяжчими за весь період існування закладу. Жорстока післявоєнна реальність, матеріальні негаразди та побутова невлаштованість, негативно впливали на навчальний процес, а відповідно й на підготовку медичних кадрів. Натомість, всупереч усім труднощам, у школі було створено сприятливу атмосферу для набуття студентами необхідних знань та професійних навичок, що дозволяло їм змогу по закінченні закладу стати висококваліфікованими фахівцями. Досвід саме цих післявоєнних років став основою для подальшого перетворення закладу у найпотужніший осередок підготовки середніх медичних кадрів України.

Джерела та література

1. Історія Києва: [у 2 т.] / Редкол.: О.К.Касименко(гол. ред.) та ін. – К.: Вид-во АН УРСР, Т.2, 1960. – 947с.
2. Киев. Энциклопедический справочник. / Под ред. Кудрицкого А.В. – К.: Глав.ред. Украинской Советской Энциклопедии, 1986 – 736с.
3. Памятные историко-медицинские места города Киева (К 150-летию Киевского Медицинского института). – К., 1991. – 21с.
4. Фельдшер и акушерка. – 1945. – № 9
5. Фельдшер и акушерка. – 1949. – №5
6. Фельдшер и акушерка. – 1962. – №7
7. Державний архів м.Києва (далі – ДАК). ф.Р 1508, оп.1. – 7 арк.
8. ДАК. ф.Р 583, оп.2, спр. 16. – 10 арк.
9. ДАК. ф. Р 583, оп.2, спр.30. – 93 арк.
10. ДАК. ф.Р 184, оп.1, спр.3. – 11 арк.
11. ДАК. ф.Р 1508, оп.1, спр.2. – 24 арк.
12. ДАК. ф. Р 1508, оп.1, спр.3. – 3 арк
13. ДАК. ф.Р 1508, оп.1, спр.5. – 27 арк.
14. ДАК. ф.Р 1508, оп.1, спр.6. – 4 арк.
15. ДАК. ф. Р 1508, оп.1, спр.9. – 37 арк.
16. ДАК. ф. Р 1508, оп.1, спр.11. – 4 арк.
17. ДАК. ф.Р 1508, оп.1, спр.14. – 29 арк.
18. ДАК. ф.Р 1508, оп.1, спр.17. – 1 арк.
19. ДАК. ф.Р 1508, оп.1, спр.20. – 29 арк.
20. ДАК. ф.Р 1508, оп.1, спр.22. – 11 арк.
21. ДАК. ф.Р 1508, оп.1, спр.28. – 14 арк.
22. ДАК. ф.Р 601, оп.2, спр.11. – 57 арк.
23. ДАК. ф. Р601, оп.2, спр.23. – 78 арк.
24. ДАК. ф.Р1, оп.3, спр.8. – 147 арк.
25. Центральний державний архів вищих органів влади України. Ф 342, оп.14, спр.4274. – 46 арк.
26. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф1, оп.41, спр.107. – 22 арк.

27. Шегедин М.Б. История медицины та медсестринства / М. Б. Шегедин, Н. О. Мудрик – Тернопіль.: Укрмедкнига, 2003. – 191с.
28. Народное образование в СССР: общеобразовательная школа: сборник документов 1917-1973 / Редкол.: А. А. Абакумов и др. – М.: "Педагогика", 1974. – 558с.
29. Малаков Д. Повоєння. Спогади киянина./ Д. Малаков – К.: "Варто" 2013. – 271с.
30. Вронська Т. В. В умовах війни: життя та побут населення міст України (1943-1945)/ Т. В. Вронська – К.: Інститут історії НАН України, 1995. – 87с.
31. Вронська Т. В. Режимно-обмежувальні заходи органів влади на визволеній території України під час Великої Вітчизняної війни та в перші повоєнні роки / Т. В. Вронська // Сторінки воєнної історії України. Зб. наук. статей. Вип.1. – К., 1997. – С.125-143.
32. Хоменко Н. Студентство в соціальній структурі Радянської України / Н.Хоменко // Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х-середина 1950-х р.р.): [колект.моногр.у 3-ч.] Ч.1,2. – К., 2010. – С.209-249.
33. Прохоренко О. Науково-педагогічна інтелігенція як соціально-професійний прошарок в 1945-1955 р.р. / О.Прохоренко // Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х-середина 1950-х р.р.): [колект.моногр.у 3-ч.] Ч.1,2.– К., 2010 – С.177- 207.

Balytska A. V. Restoration of Kyiv midwifery school after release capital from German occupation and in the early years of post-war reconstruction (1944-1949).

The article deals with the activities of the Kyiv midwifery school during the 1944-1949, after the liberation of Kyiv from Nazi invaders and in the early postwar years. The working conditions, training, welfare of teachers and students of the educational institution are viewed and analyzed.

Key words: *midwifery school, education, teacher, student.*

Балицкая А. В. Восстановление деятельности киевской фельдшерско-акушерской школы после освобождения столицы от немецких оккупантов и в первые годы послевоенного строительства (1944-1949 р.р.)

В статье рассмотрено деятельность Киевской фельдшерско-акушерской школы на протяжении 1944-1949 годов, после освобождения Киева от гитлеровских оккупантов и в первые послевоенные годы. Высветлены и проанализированы условия труда, учебы, быта преподавателей и студентов данного учебного заведения.

Ключевые слова: *оккупация, фельдшерско-акушерская школа, обучение, преподаватель, студент.*